

VURHANGERI BYA GLOBAL SOUTH EKA KU KATSEKA KA VANHU VO HAMBANA EKA IKHOLOJI NA VUHLAYISEKI BYA MBANGO EKA NDHAWU YO HISA

Ndingano Wa Marito Nkulu, hambano, lava nga ni xiave vakwalaho, vatirhisani va matiko.

Xianakanyiwa

Ku tiyisa ku nghenelela ka valavisisi va Global South eka ikholoji yale tindhawini to hisa na vuhlayisi bya mbango i xikongomelo xa ntlawa wa hina wa sayense, kambe swiringanyeto swo antswisa ku katseka ka vanhu vo hambana swi kongomisiwa ngopfu eka minhlangano na valavisisi va Global North. Laha ku antswisa loku ku nga ka nkoka ngopfu, ku na minthlonthlo leyi hambaneke ya vuhambano, ndzingano na ku katseka ka vanhu vo hambana (DEI) eka Global South leyi hlohloteriwaka hi swa ikhonomi ya vaaki, ndhavuko na swa sayense ya kwalaho. Hikwalaho, ku cinca loku dzimeke timitsu eka Global South i ka nkoka eka ku cinca loku tekaka nkarhi wo leha eka DEI, leswi tiyisekisaka leswaku vulavisisi bya ikholoji yale ndhawini yo hisa na nhlaysiko wa mbango swi kanetana na swiphiso swa sweswi swa ku hambana ka leswi hanyaka. Hi ringanyeta magoza ya khume ya nkoka swinene lama fambisanaka na ndzingano wa ku tirhisana ka matiko eka ikholoji yale ndhawini yo hisa, leyi, rhangeriwaka hi valavisisi va Global South, yi nga antswisa DEI eka tindhawu ta nhlango, tiko na matiko. Eka ndhawu ya nhlango, hi ringanyeta (1) ku va xikombiso lexinene eka DEI, (2) hi tumbuluxa vulavisisi hi ku tirhisana na lava nga ni xiave va kwalaho, naswona (3) ku khuthaziwa vulawiri lebyinene bya swa timali to pfuneta leswaku swi vuyerisa van'wasayense vakwalaho. Eka ndhawu ya tiko, hi khutaza (4) ku nghenelela eka misingiriko ya swa tipolitiki leyi sirhelelaka van'wasayense na vulavisisi bya vona eka matiko yo hisa, (5) ku nghenelela eka ku antswisa tipholisi ta vulavisisi bya ku hambana ka swilo leswi hanyaka, naswona (6) ku endliwa vulavisisi lebyi felaka vaaki. Eka ndhawu ya tiko, hi khutaza valavisisi va Global South lava tirhisana na matiko ku (7) rhangela va tlhela va kongomisa swikombelo swa mpfuneto wa swa timali, (8) tiyisekisa ndzingano wa ntirho, naswona (9) va lwela mimbuyelo leyi ringanaka eka lava tirhaka etikweni ni lava tirhelaka ematikweni mambe. Xo hetelela, (10) hi ringanyeta leswaku varhangeri va Global South emisaveni hinkwayo va na vuswikoti byo antswisa DEI emisaveni hinkwayo, leswi nga ta tiyisekisa ku cinca ka kahle nkarhi wo leha eka ntlawa wa hina wa sayense. Switirhisiwa swo engetela swi nyikela manyusikiripiti lowu hi tindzimi tin'wana leti vulavuriwaka eka Global South.